

TAAGO TUBIN

Olgugi et Taago Tubin (6. IV 1971) on põline võrulane ja Lõuna-Eesti juurtega nii isa- kui emapoolse suguvõsa kaudu, pole ta oma seotust lõunaeeesti kultuuriga välise imago või kõnepruugi mõttes (teisisonu – tallinlase jaoks tajutavas vormis) iialgi kuigi atraktiivselt eksponeerinud. Mõistagi ei ole põhjuseks kõrkus, vaid lihtsalt orgaaniline, rõhutamisvajaduseta suhestumine kohaliku kontekstiga, selle elujõulisuse enesestmõistetavus, mistõttu ei meeldi talle ka oma teatritegevust esmajoones mingi „võru asja ajamisega“ seostada: *kui lähed Lähti või Soome lavastama, siis pole ju see, et teed seal läti- või soomekeelse lavastuse, mingi sündmus omaette*. Pärast Viljandi Kultuurikolledži teatrikateedri lõpetamist 1994. aastal on Tubin teinud paarkümmend lavastust. Väljaspool praegust põhitöökohta, Võru Teatriateljeed, on hetkel „Ugala“ mängukavas juba neljandat hooaega Andrus Kivirähi „Helesinine vagun“, „Vanemuises“ tõi ta aga veebruaris lavale Katja Krohni „Suure kurja hundi“.

Esimene võrukeelne lavastus, Jaan Lattiku ja Madis Kõivu tekstide põhjal loodud „Üts kõrd üts“ sündis Võru Harrastusteatris 1998. aastal, mil Tubin töötas Tartu Lasteteatris (ning mil võrukeelse teatritegemise „stiilinäiteks“ oli veel üksnes Ain Mäeotsa „Susi“). Laiemat huvi hakati (nüüdse nimega) Võru Teatriateljee vastu tundma aga 2001. aasta suvel, mil Metsavenna Talus etendus võru keelde tõlgitud Andrus Kivi-

rähi „Rehepapp“. Madis Kõivu „Ennola“ valis kultuurisaade „OP“ oma 2003. aasta lemmiklavastuseks. Hetkel viimane võrukeelne töö, Arthur Milleri „Ilma luuminõ & muu äri“ (*Creation of the World & other Business*) jõudis lavale 1. novembril.

Ma ei mäleta küll, et oleksin lapsena mänginud mingisuguseidki teatrimänge või et vanemad oleksid teatrihuvi suunanud. Üks olulisemaid identiteedi kujundajaid oli sadulsepast vanaisa, kes töötas kodus, tegi autodele istmekatteid, polstreid ja lagesid. Töötuba oli huvitav, nahka vedeles igal pool. Tõeline värkstubu. Ja töötades vanaisa rääkis. Täiesti kordumatuid lugusid, mis olid küll tegelikult juhtunud, kuid igal ajal oli tugev fantaasiaannus juures. Meie õue peal seisis alati kaks-kolm autot: „Pobedad“, vanad „Volgad“, „Moskvičš 401-d“ ja muud tollased autod, millel ta võttis istmed maha ja pani puupaku seniks rooli taha, kus sain siis mängida. Kõigil neil tolaaegsetel põhiautodel oli spetsiifiline lõhn, mida suudan siiani eksimatult eristada. Ja vanaisa lood... See iseseisvate maailmade loomine pärinebki kusagilt sealt. Ma ei mäleta ka, et mulle oleks meeldinud teatrit vaadata. Ma ei mäleta ühtegi teatrielamust, isegi mitte teatriskäiku.

Esimene asi, mis teatriga seoses meenub, on esimese klassi nääripidu, mille jaoks valmistati ette näitemäng, see klassikaline naeri väljatõmbamise lugu. Kuna mina olin kõige pisem, pandi mind hiire ossa. Vanaema oli väga hea õmbleja ja ta tegi mulle täiskostüümi ja sametist sussid, mis olid parketil nii libedad, et kui ma lavale jooksin, libisesin

Taago Tubin oktoobris 2005.

Harri Rospu foto

niimoodi, et lükkasin kogu sellel naerist välja tõmbaval seltskonnal jalad alt ära, kõik olid siruli. Nii et esimene lavale ilmumine lõppes kaose tekitamisega. Kui üldse mingeid seoseid otsida, siis märkis see ehk seda, et tee teatri juurde on ka edaspidi kulgenud läbi igasuguste viperuste, n-ö kõrvalt tulnuna ja „süsteemiväliselt“.

Kuigi Võru aktiivsel teatritegemisel on väärikas ajalugu nii harrastuslikus kui ka kutselises vormis (seda nii „Kandle“ teatri kui hilisema Lõuna-Eesti Teatri päevil), oli taasiseseisvumisaegses Võrus veelgi aktiivsem positsioon Muinsuskaitse Seltsi tegemistel ning vabadusliikumisel Vaba-Sõltumatu Noortekolonn Nr. 1, mille eestvedamisel lehvits 1987. aastal esmakordselt avalikul üritusel ka sini-must-valge lipp. Tänu sellele seltskonnale (kuhu kuulus ka koolivend Ain Mäeots) ning ajalooõpetaja Rait Laatsitile sai esmahuviks hoopis ajalugu. Paraku oli keskkooli lõpu-aastal 1989 see vaimustus üleüldine ning nõnda ei õnnestunudki esimesel katsel Tartu Ülikooli pääseda. Kavatsusega järgmisel aastal uuesti proovida jäi Tubin Võrru ja leidis tööd pottsepa õpilasena.

Väga huvitav elukogemus, mis on omal moel kandunud ka mu teatritegemistesse. Ma töötasin suurepärase ahjumeistri Valter Leiese juures, kellel oli totaalne kunstnikuhing, mis ei lubanud korrata mitte ühtegi kaminat ja ahju, mida ta tegi. Alati suutis ta tellija ära veenda, et tingimata on vaja teha kuhugi veel üks orv, et siia saate panna asju või et see on väga ilus ja valgus hakkab peegelduma. Ta tahtis, et tal oleks huvitav. Kui ma mõtlen ka enda tööde peale, siis omaette eesmärgina ei taotle ma muidugi originaalsust, kuid ma püüan ikkagi vältida klišeetid, nii palju kui ma neid ära tunnen. Ma tahaksin samamoodi, et lavastused oleksid kihilised, võimalikult paljude orvadega...

Kuna samal ajal juhendas „Kandle“ juures Võru Noorte Näitetruppi värskest Toominga stuudio lõpetanud Kalev

Kudu ning puhtjuhuslikult oli üks tege-lane puudu, kutsuti teatritegemise juur-de ka Taago Tubin.

See oli asi, mis avardas oluliselt meie kõi-gi maailmapilti, kes me seal umbes kümne-kesi olime. Me saime tohutu laengu. Kudu lavastas meiega André Gide'i „Halvasti aheldatud Prometheuse“, millega saime koo-liteatrite festivali vanema astme grand prix' ja mulle pudenes ka näitlejapreemia, mis andis hoogu veelgi juurde. Läksime pea-aegu kogu selle seltskonnaga lavakasse proo-vima ja kui sisse ei saanud, oligi loogiline jätk minna Viljandisse.

Tollal oli Viljandi teatriõpe veel kujune-misjärgus ja süsteemitu, kuid mingil hetkel sündiski sellest tajumine, et tuleb täiel mää-ral kasutada olemasolevaid ressursse ja ise tööle hakata. Sellest ajast ongi mäletada pä-ris hea hulk öiseid proove, mil koolimaja oli vaikne, sest eriti paljud seda võimalust ei kasutanud. Esimene tõeline lavastusalane õppetöö oli Jean-Marie Gustave Le Clésio „Lugu ühest väikesest hullusest“ Lembit Petersoni juhendamisel, valdavalt mono-tükk, kus väga tugevaks loominguliseks partneriks oli mulle Margo Mitt vanemalt kursuselt.

Pärast Viljandi Kultuurikolledži lõ-petamist võimaldas kateedrijuhataja Lembit Peterson jätkata õpinguid vaba-kuulajana EHI teatriõppetooli juures. Samuti andis Tubin selle Tallinnas ol-dud kahe aasta jooksul Vanalinna Hari-duskolleeegiumi juures teatritunde. Koos tollase EHI teatrikursusega osales ta ka „Theatrumi“ asutamisel. Järje-kordne juhuslik kohtumine Kalev Ku-duga ja õnnestunud roll tema lavastuses (Mrožeki „Suvepäev“) tõi kaasa aga töölepingu Tartu Lasteteatris.

Mul olid Toominga stuudio põhjal moo-dustatud Tartu Lasteteatrist väga head mä-lestused, üks mu esimesi tõelisi teatrielamusi oligi stuudio lõpulavastus „Laulik Hanra-han“. Ei nimetatud ju Tartu Lasteteatrit te-ma algusaegadel ilmaasjata Eesti kõige maa-gilisemaks teatriks, nii kaua kui Toominga

antud impulss kestis. Kui mina sinna sattusin, oli see juba kustumas. Minu lavastajakäekiri kujunes aga välja just seal. Pilt erinevate mõjuväljade vahel läks kokku – Viljandis õpitu, EHI akadeemiline, vaimne, steriilsuseni puhastatud laad ja Toominga õpilastest hoovav ürgsust ja loovesse langemist püüdle, vae peale orienteeritud teater – kõik see moodustas mingi terviku. Väga palju õpetas ka oma tunnetusliku lavanärviga Mart Kampus, kes suutis Tartu Lasteteatrigi kunstilise juhina 1997–2000 taas rööbastesse ajada. Igasugune ühe idee baasil tekkinud pühendunud tuumik väsis ära umbes viie aastaga. Siis peab tulema mingi uus värskendav puhang. Loodan väga, et endal õnnestub kuidagi sellest väsimusest hoiduda või siis asi lihtsalt õigel ajal ära lõpetada.

Võru Harrastusteatri Teatriateljeks

Kui me olime õppima läinud, mina Viljandisse ja Mäeots lavakasse, siis olime alguses väge täis ja veendunud, et lõpetame koolid, tuleme tagasi ja taastamegi Lõuna-Eesti Teatri, „meie teeme selle ära“. Aeg-ajalt sellele ka vihjatakse, aga selliseid asju ei saa taastada ja eesti kultuurikontekstis ei ole ühe järjekordse institutsionaalse teatri järele ka mingit vajadust. Kutselisus ei ole eesmärk omaette, oluline on see, et tehtaks huvitavaid asju. Teatriateljee märgi all võib teha vajaduse korral ka ainuüksi kutseliste tegijatega teatrit. See on projekti põhimõttel tegutsev teater, millel on praegu lihtsalt välja kujunenud üks püsituumik, kellest valdav osa on asjaarmastajad, teisisõnu mittekutselised.

Tegemist on kohaliku teatrikuultuuri arengut võimaldava keskkonnaga, mille elus hoidmiseks on olulisel kohal erinevate kutseliste tegijate, näitlejate, lavastajate, kunstnike, muusikute, valguskunstnike jt koostöö pühendunud huvilistega. Eeskujuks näiteks Poola Gardzienice teater samanimelises külas, mille eesmärk on olnud tähelepanu pööramine humanistlikele ja vaimsetele väärtustele, töötades sõna, liikumise, muusika

ja teatri keskkonnaga rõhuga kohalikul kultuuril. Ning oluline on sealjuures loomeinstinkti äratamine just ametlikust institutsionaliseeritud kultuurist rikkumata inimestes. Mõtestades lokaalset, üritatakse liikuda globaalsele. Teatriateljee lavastustest on see liikumine aimatav näiteks Kõivu „Ennolas“, Kivirähi „Rehepapis“, Ruitlase „Vollis“. Ja teistpidi – globaalsele püütakse anda kohalikku tähendust: Näiteks Saarikoski „Kauri põld“ või Milleri „Ilma luuminõ & muu äri“.

Kas teatrielus on palju ebaõiglust?

Elu ongi ebaõiglane, selles ei ole midagi üllatavat ja seetõttu ei ole mõtet seda ka kirutada. Väga paljud asjad on sellised, mida ei ole meie võimuses muuta. Selle asemel peaksime püüdma tegelda nendega, mida me saame muuta. Me ei muuda maailma paremaks, kui me pidevalt viriseme ja kõike kritiseerime. Tegelikult saab teater siin väga palju ära teha, teatri üks ülesanne minu meelest ongi üritada teatud konventsionaalseid tähendusi ja väärtusi ümber mängida, et selle kaudu värskendada meie vaadet neile ja teha need sellega justkui uuesti meie enda omaks. Tihti tundub, et palju, isegi enamik asjade tähendusest ja väärtusest on läinud n-ö inimeste käest ära. Selles on oma suur teene muidugi globaalsel reklaami- ja infoühiskonnal ning nende väärtuste sisseprogrammeerimisel nõnda, et meil ei ole enam kontrolli ega suhtumist neisse. Teatril ja teatri tegemisel on aga see võim neile asjadele uuesti pihta saada ja kui teater sellega tõsiselt tegeleb, siis on ta juba võitnud enesele tagasi kõige väärtuslikuma – see on Aeg.

MADIS KOLK